

og alder, og at en sådan konkurrence giver det bedst mulige udfald for hele samfundet. Positiv særbehandling er især kontroversielt, fordi det ofte strider direkte imod den idé.

Eller sådan virker det i hvert fald. Ifølge Kasper Lippert-Rasmussen er det hverken sikkert, at de bedst kvalificerede kandidater har en moralsk ret til at komme først, eller at de to principper i det hele taget er så uforenelige.

»Der er en masse strukturelle barrierer, der gør, at det er en illusion at tro, vi ansætter de bedste i dag – vi undervurderer, hvordan mange af os er kommet lettere til de goder, vi har, på grund af forskellige sociale mekanismer. Om positiv særbehandling egentlig er så meget dårligere end det, vi allerede gør, er meget komplekst,« siger han og fremhæver, at en sådan politik også kan øge antallet af kvalificerede ansøgere, og at diversitet i sig selv kan give værdi.

Følger man princippet for langt, kan positiv særbehandling dog også have store omkostninger, hvis det reducerer fagligheden betragteligt på for eksempel hospitaler eller skoler.

OVERDREVEN FRYGT

I Danmark drejer debatten sig ofte om køn. Flere partier i Folketinget har foreslået at indføre kvoter i virksomhedsbestyrelser som i Norge, og sidste efterår blussede en debat om kønskvoter op i det danske kulturliv, hvor kvinder også er underrepræsenteret.

Modstandere af den idé, herunder mange kvinder, fremfører ofte, at den slags politik vil stigmatisere dem ved at give indtryk af, at de ikke fagligt fortjener deres position. Det var samme bekymring, der fik Stephen Carter til at fravælge Harvard i 1976.

Der er en masse strukturelle barrierer, der gør, at det er en illusion at tro, vi ansætter de bedste i dag.

KASPER LIPPERT-RASMUSSEN
Professor, Aarhus Universitet

Frygten er reel, men Kasper Lippert-Rasmussen tror, at den er overvurderet. Selvom nogle kan blive stigmatiseret, er det en dårlig grund til ikke at rette op på eksisterende forskelsbehandling, mener han og peger på, at logikken sjældent gælder for mænd:

»Jeg har aldrig hørt nogen stigmatisere mænd, fordi de har den her fordel, at arbejdsgivere ikke regner med, at de tager barselsorlov, og derfor er mere tilbøjelige til at ansætte dem,« siger han.

En anden hyppig anke ved kønskvoter og lignende tiltag er, at en ulige fordeling mellem grupper ikke altid er tegn på forskelsbehandling. Skævheder i samfundet kan opstå, uden at nogen diskrimineres. Det forhold gør det sværere at bevise en strukturel uretfærdighed, og af samme grund plæderer de færreste for et samfund, hvor fordelingen af jobs og magt svarer én-til-én til sammensætningen i befolkningen.

Kasper Lippert-Rasmussen er ikke for eller imod positiv særbehandling som princip – dertil er spørgsmålet for bredt – men foreslår, at vi vurderer hver politik for sig. Alligevel har han én generel bekymring for samfundet, hvis den slags ideer om forskelsbehandling bliver fremherskende:

»Når folk bliver behandlet forskelligt, kan det måske også være med til at styrke deres opfattelse af gruppeidentitet,« siger han. »Og så risikerer man at få en stat med borgere, der er splittet op i alle mulige grupper, som føler meget stærkt omkring deres egen gruppeidentitet og prøver at tilrane sig fordele med alle mulige særpolitikker. Den slags balkanisering skal vi undgå – og det kan vi forhåbentlig også ved at sikre, at alle grupper i samfundet behandles ens.«

DEBAT

Tanketyveri

Dan Zahavi:
Professor i filosofi
Københavns Universitet og University of Oxford

Kasper Klochs artikel »Den sidste bastion« i Weekendavisen den 1. maj udpensler en række af de farer, som en stadig mere invasiv neuroteknologi påstås at udgøre for det mentale privatlivs fred. »Snart kan en computer læse vores tanker« og »Tanketyveri« står der på forsiden.

Har vi grund til at være særligt bekymrede? Når det anføres, at totalitære regimer igennem årene godt nok har kontrolleret individer og også har begrænset deres ytringsfrihed, men at vores inderste tanker indtil nu har været vores egne, er det naturligvis ikke korrekt. Totalitære regimer har altid søgt at

... man har tilsyneladende også overset, at størstedelen af de 'private og indre' tanker i virkeligheden har et socialt ophav.

påvirke vores inderste tanker, hvilket vil være enhver læser af Orwells 1984 bekendt. Det er blandt andet derfor, at kontrollen med uddannelsessystemet er så centralt. Formålet med propaganda, indoktrinering, fremmaningen af fjendebilledet og så videre er netop at få os til at internalisere systemets ideer og gøre dem til vores egne.

Kloch citerer forskere, som hævder, at en af vores mest grundlæggende rettigheder er at have kontrol over de tanker og sindstilstande, vi vælger at dele med andre, og at den information, vi bærer i vores indre, aldrig burde kunne blive delt med andre uden vores samtykke. Man ser det for sig: Vi har hver især vores egne indre sfærer fyldt med private tanker og følelser og beslutter så efter nærmere overvejelser, hvilke af dem vi vil holde skjult, og hvilke vi vil udtrykke, så de kan blive tilgængelige for andre. Hvilken besynderlig og virkelighedsfjern menneskeforståelse, der ligger til grund. Ikke nok med, at man glemmer, hvor meget vi hele tiden ufrivilligt udtrykker igennem vores mimik, gestikulation, intonation, ordvalg og så videre. Men man har tilsyneladende også overset, at størstedelen af de »private og indre« tanker i virkeligheden har et socialt ophav. Der er al mulig grund til at frygte de store techfirmaers økonomiske interesse i at invadere vores privatliv og manipulere med vores tanker og følelser. Men det er noget, de allerede har gjort længe.

Er der fare for, at computere snart kan aflæse og aflure vores tanker? Kan hjerneforskere allerede nu oversætte vores indre film og billeder til konkrete ord, som Kloch skriver? Antagelsen om, at vores bevidsthed er en indre skærm, som der kan projiceres billeder og afspilles film på, er grundlæggende forkert, og når det gælder tankelæsningen, så bliver vi nødt til at skelne mellem en påstand om, at hjerneskannere kan aflæse processer i hjernen, som er korreleret med og knyttet til bestemte (typer af) tanker, og en påstand om, at hjerneskannerne kan aflure selve tankerne. At hjerneskannerne kan gøre det første, burde næppe overraske. At de kan gøre det sidste, er det intet belæg for. Det er en skam, at Klochs artikel primært brillerer ved sit fravær af kritiske spørgsmål.

Niels Bohr forvansket

Hans Halvorson
Stuart professor i filosofi
Princeton University

Jeg læste med stor interesse Jens Olaf Pepke Pedersens artikel »Ugidelig anklage« den 3. april, hvori han anmelder en ny bog af den britiske fysiker Jim Al-Khalili.

I sin bog slutter Al-Khalili sig til mange engelsktalende forfattere, der giver Niels Bohr skylden for den nuværende forvirring i forhold til kvantemekanikkens grundlag. Disse forfattere beskylder Bohr for, at han ikke var flittig nok i arbejdet med at opnå en teori, som beskriver den atomare verden, som den er »i sig selv«.

Jeg er helt enig med Pepke Pedersen i, at Al-Khalili har forvansket Niels Bohrs indstilling til fysikkens grundlæggende problemer.

Jeg vil blot tilføje, at Al-Khalili fortsætter en tendens blandt engelsktalende videnskabsformidlere, hvor de er mere interesserede i at fortælle en spændende historie, end de er i at fortælle sandheden. I disse formidlers historier er Einstein videnskabens store helt, og helten har brug for sin skurk. Her er Bohr den oplagte skurk, fordi han og Einstein ikke kunne blive enige, og i den engelsksprogede litteratur udråbes han derfor som den store fjende af videnskabelige fremskridt.

Problematikken er desværre ikke af nyere dato. På en konference i 1976 udtalte den amerikanske Nobelprismodtager Murray Gell-Mann sig imod Bohr. Han sagde, at »Niels Bohr har hjernevasket en hel generation af fysikere til at tro, at problemet (med kvantemekanikkens fortolkning, *red.*) blev løst for 50 år siden«.

Hele sit liv igennem tænkte Bohr dog over kvantemekanikkens filosofiske problemer, og den dag, hvor Bohr sov ind i 1962, fandt man en tegning på hans tavle af den lyskasse, som Einstein brugte til at argumentere for, at kvantemekanikken ikke var en fuldstændig teori.

Få år senere udtalte den irske fysiker John Bell sig imod Bohr. Han sagde: »Jeg følte, at Einsteins intellektuelle overlegenhed i forhold til Bohr på dette punkt var enorm; der var en stor kløft mellem den mand, som klart så, hvad der var brug for, og obskurantisten.« I det mindste er Bell oprigtig, for han siger, at han »føjte«, at Einstein var Bohr overlegen. Det vil sige, Bells påstand blot var baseret på hans fornemmelse. Og så tilføjer Bell det nedsættende ord »obskurantist«, det vil sige en, der udtrykker sine ideer på en uklar måde.

I de seneste år har flere engelsktalende forfattere sluttet sig til koret. David Albert er professor i filosofi og fysik på Columbia University og skriver i 2018: »Bohr var ikke specielt entusiastisk i forhold til at udtrykke sig klart. Han mente, at det var overvurderet.« Det kan slet ikke passe. Bohr talte ustandseligt om vigtigheden af en »entydig meddelelse«. For ham var entydighed det vigtigste krav inden for fysik.

Der er en anden mulig årsag til modviljen mod Bohr, som opstår i kraft af kulturelle forskelle mellem USA og Danmark. Bohr gav ikke simple svar, og det er, hvad amerikanske læsere ønsker.

For Bohr var fysik en udfordring, og ikke underholdning. Et angreb på Bohr er til en vis grad et angreb på danske ideer om videnskabens målsætning og dens rolle i samfundet.